

Διδακτική της Ιστορίας και των Θρησκευτικών στο Δημοτικό Σχολείο

ΠΕΚΕΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

8 Σεπτεμβρίου 2022

Δημοσθένης Α. Χατζηλέλεκας

Διδάκτορας Νεοελληνικής Ιστορίας-Ιστορίας της
Εκπαίδευσης και Διδακτικής της Ιστορίας
Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ-70

2. Ιστορική εκπαίδευση

- Καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης

- Σύνθετη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία

3. Χρειάζεται: Καλός αφηγητής-δάσκαλος

- Τέχνη:
- Να διδάσκουμε στους μαθητές, με τρόπο που να βιώνουν αυτό που ακούνε.

4. Περνάμε και στη δημιουργία της ψηφιακής αφήγησης

- Βασική δεξιότητα του 21^{ου} αιώνα:

- Ψηφιακός γραμματισμός

μετατρέπουν το ιστορικό γεγονός σε εικόνα δημιουργώντας μια εικονογραφημένη ιστορία, δηλαδή εικόνες ζωγραφισμένες από τους ίδιους συνοδευόμενες από μία λεζάντα, οι οποίες σε επόμενη φάση μετατρέπονται σε βίντεο με ψηφιακή αφήγηση των ιστορικών γεγονότων.

5. Εύχρηστα δωρεάν λογισμικά

- Audacity,
- Photostory,
- Windows Live Moviemaker,
- StoryBird ...

**Μετατρέπουμε
ζωγραφισμένες
εικόνες από τις
ίδιες/τους ίδιους σε
βίντεο με ψηφιακή
αφήγηση των
ιστορικών
γεγονότων.**

6. Η/Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές

- Να κατανοήσουν και να εμπεδώσουν το μάθημα με τη βοήθεια διαφοροποιημένων προσεγγίσεων:

7. Α) Παραγωγή κόμικς ή εικονογραφημένης ιστορίας

- Οι μαθητές με βάση τα όσα είχαν διδαχθεί στα αντίστοιχα κεφάλαια της Ιστορίας εικονογραφούν τα γεγονότα.

8. Ο εποικοδομητισμός προτείνει: (Gros 2002, 323-343)

- τη δημιουργία ψηφιακών κόμικς-σύνθεση ιδεών:
- Καταγράφουμε ήρωες, χώρους δράσης, τρόπο αναπαράστασης ηρώων, σχεδιάζουμε σκηνές, διαλόγους.

9. Λογισμικά κόμικ

- Cartoon Story Maker,
  - Pixton,
  - Storyboardthat...

10. Β) Παραγωγή ποιημάτων

- Οι μαθητές αξιοποιούν ιστορικές πληροφορίες που έλαβαν από τα αντίστοιχα κεφάλαια που διδάχθηκαν και δημιουργούν ποιήματα.

11. Δημιουργική Γραφή

- Η αξιοποίηση της λογοτεχνίας, μέσω της Δημιουργικής Γραφής, στο μάθημα της Ιστορίας ανοίγει νέα διάσταση στη διδασκαλία του μαθήματος.

12. Τα ποιητικά στοιχεία

- Η ομοιοκαταληξία & τα άλλα ποιητικά στοιχεία βοηθάνε τον μηχανισμό απομνημόνευσης, τη βραχυπρόθεσμη & τη μακροπρόθεσμη μνήμη
  - (Tsur, 1983)

13. Με τη χρήση της Δημιουργικής Γραφής

- Δίνουμε την ευκαιρία στους μαθητές να απολαύσουν τα αποτελέσματα του δικού τους ποιητικού λόγου, που θα τα επιτρέψει να «ονειρευτούν».

14. Αφού προηγηθεί:

- Αφήγηση, διάλογος, σχολιασμός, ανάλυση παραθεμάτων-πηγών, εικόνων του σχολικού εγχειριδίου, υπογράμμιση λέξεων-κλειδιών, οι πλαγιότιτλοι ...

15. Π.χ. Κεφ 23^ο: Ο «χρυσός αιώνας» της τέχνης

- Στης τέχνης τον χρυσό τον αιώνα,
κτίζει ο Φειδίας τον Παρθενώνα.
  - Στην Αθήνας το άγιο χώμα,
ανθούν τ' αγαθά του ελαιώνα.
- Στο νεύμα του βασιλέα πευκώνα
χρυσίζει ο καρπός του σιτοβολώνα.

16. ...Συνέχεια

- Τον ελεύθερο λόγο ανασαίνει το στόμα, της Αθηνάς το δόρυ ψηλώνει το όμμα.
- Μετά τη νίκη του κυκλώνα (Περσών) αθανατίζουν οι Κόρες το Σχολειό του Αιώνα.
  - Της φύσης κλέπτουν τον σμιλεώνα, των Γραμμάτων αφθαρτίζουν τον ανθώνα.

17. Με την ιστορική ποίηση αποσκοπούμε:

- στο να κατανοήσουν οι μαθητές ότι μόνο με την ποίηση μπορεί να αποδομήσουν τη γλώσσα και να την ξαναχτίσουν με τη δική της δυναμική.

Κεφάλαιο 8

Η γερμανική επίθεση
και ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος

Φεύγουν οι Ιταλοί απ' την Αλβανία,
Ερχονται οι Γερμανοί απ' την Βουλγαρία.
Τον Απρίλη του 1941,
η Ελλάδα χάνει τα εδάφη της ένα-ένα.
Τον επόμενο μήνα, εκατοντάδες αεροπλάνα,
βομβαρδίζουν την Αθήνα.
Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος τελείωσε,
με νίκη της Ελλάδας τον αποτελείωσε!

Κωνσταντίνος Κωνσταντίνος

18. Στοχεύουμε στο να μάθουν οι μαθητές:

- να εργάζονται με αντιθέσεις, όπως το παρελθόν και το παρόν, η επανάσταση κι ο συμβιβασμός.
- **Δομικό υλικό:** εικόνες & αίσθηση της λέξης ως φορέας ήχου.

19. Γ) Θεατρικό παιχνίδι

- Οι μαθητές αναλαμβάνουν να δημιουργήσουν ένα δικό τους σκετς, στο οποίο παρουσιάζουν το κεφάλαιο/τα κεφάλαια που διδάχθηκαν στην Ιστορία.

20. Το θεατρικό παιχνίδι βοηθάει:

- το παιδί να κατανοήσει ένα κείμενο με τρόπο βιωματικό.
(Δελούδη Μ., 2002)

21. Με τη σωστή καθοδήγηση της/του εκπαιδευτικού:

- Ενεργοποιείται η φαντασία, οξύνεται η κρίση, γνωρίζεται το σώμα, εξασκείται η συγκέντρωση και η προσοχή.
- (Μπακιρτζής Κ., 2000)

22. Δ) Η χρήση του εννοιολογικού χάρτη στην Ιστορία

- Κατασκευάστε εννοιολογικούς χάρτες:
  - Αναγνωρίστε κύριες έννοιες, ομαδοποιήστε, καθορίστε σχέσεις εννοιών, χρησιμοποιήστε οπτικά σχήματα ...

23. Ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

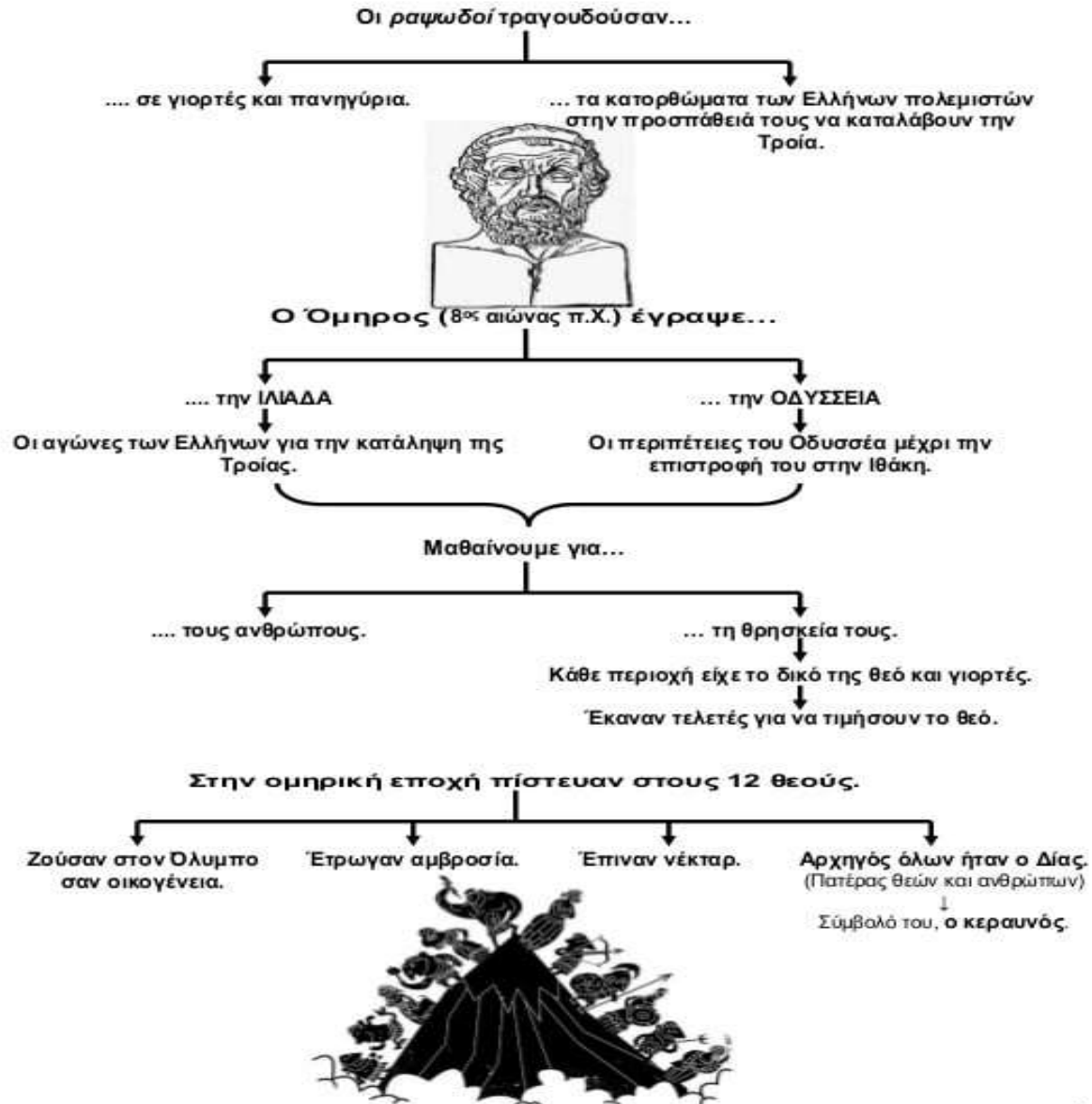
- <https://bubbl.us>
- <http://midomo.com>
- <https://inspiration.com>
- <https://home.smarttech.com>
- <http://parlog.com/en/conception.html>
  - <http://cmap.ihmc.us>
- <http://hermes.di.uoa.gr/compass>

24. Ο εννοιολογικός χάρτης

- Ο ιεραρχικός χάρτης,
- η εικονιστική παρουσίαση:
  - Ενισχύει τη γνώση,
  - Οργανώνει τη σκέψη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ποίηση και η θρησκεία των Ελλήνων

26. Ε) Άλλο εργαλείο: Η ανάλυση μιας εικόνας

- Εκπαιδεύουμε τους μαθητές στη σταυροειδή ανάλυση μιας εικόνας και στον συμβολισμό των χρωμάτων.

27. Ευγένιος Ντελακρουά, «Η σφαγή της Χίου»

Καλλιεργούμαι
στην ανάλυση
μιας εικόνας

28. Περιγράφω μηνύματα, κινήσεις

29. Σταυροειδής ανάλυση

- Το ξαστέρωμα του ιδανικού

- Το δεδομένο
-

το νέο
ιδεώδες

- Πραγματική κατάσταση

30. Στ) Προβολή βίντεο ή ταινία μικρού μήκους

- Σχολιάζουμε φράσεις, τα λαογραφικά στοιχεία (την ενδυματολογία, την αρχιτεκτονική του τοπίου, την τοπογραφία) της ταινίας

31. Με την ταινία

- Η αναπαράσταση των ιστορικών γεγονότων γίνεται πιο αληθινή και αντιλαμβάνονται τις οπτικές περισσότερων χαρακτήρων
- (Donnelly, 2014)

32. Ψυχική και συναισθηματική εμπλοκή

- Αποτυπώνονται ποικίλες οπτικές ανθρώπων της εποχής.

33. Παρατηρούμε τους ήρωες:

- Συμπεριφορές, λάθη, τρόπος αντιμετώπισης των δυσκολιών, ο αξιακός κώδικας ...

34. Ζ) Ανάλυση ιστορικής πηγής

- Διαβάζουμε την πηγή:
- μέχρι να νιώσουμε ότι την κατανοήσαμε σε βάθος.

35. Ορίζουμε την ταυτότητα της πηγής:

•

- Πότε γράφηκε; Είναι σύγχρονη με τα γεγονότα; Ποιος είναι ο δημιουργός της; Ποια είναι η ιδιότητα του; Είναι πρωτογενής ή δευτερογενής πηγή;

36. Συμφωνούν οι απόψεις του συγγραφέα;

- Με τις αναφορές που γίνονται
στο μάθημα;

37. ...Συνέχεια

- Ξεχωρίζουμε τα γεγονότα από τα σχόλια,
  - εντάσσουμε το ιστορικό πλαίσιο της πηγής,
  - κάνουμε σχεδιάγραμμα...

38. Δεν αντιγράφουμε από την πηγή:

- Προσπαθούμε να κάνουμε ιστορικές αξιολογήσεις και να καταλήξουμε σε λογικά συμπεράσματα.

39. Γράφουμε επίλογο:

- Σ' αυτό το σημείο παραθέτουμε συμπεράσματα και εκτιμήσεις που προκύπτουν από τον συνδυασμό πηγής και βιβλίου.

40. Η) Τοπική Ιστορία και Μουσεία

- Να εργαζόμαστε με το απτό τεκμήριο με τους μαθητές/μαθήτριες, να επιδιώκουμε την επαφή με ιστορικά στοιχεία ερευνήσιμα και προσιτά.

41. Στο μουσείο εμβαθύνω στην αισθητική εμπειρία

- Διδάσκεται ο οπτικός γραμματισμός ενεργοποιώντας δραστηριότητες παρατήρησης και ερμηνείας των αντικειμένων.

42. Σκέφτομαι μέσω του αντικειμένου

- Το ξετυλίγω και βρίσκω τα νοήματα και τις σημασίες του & δημιουργώ νέα αντικείμενα, εμπνευσμένα από το αρχικό.
  - Marshall J. 2002 283

43. Να μην ξεχνάμε

- Τα ψηφιακά, διαδραστικά βιβλία, το φωτόδενδρο, ο Οδυσσέας, το Υπουργείο Πολιτισμού με τα μουσεία, τις ψηφιακές συλλογές, το Ίδρυμα Μείζοντος Ελληνισμού ...

44. Ετερόχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Αξιοποίηση των ψηφιακών
εκπ/κών πλατφορμών e-class και
e-me για εναπόθεση υλικού,
μηνύματα, ημερολόγιο, ανάθεση
εργασιών.

45. Η Ιστορία

- Χρειάζεται αγάπη, φαντασία, διάθεση για έρευνα, εστιασμό στο πρωτογενές υλικό, βιωματική δράση ...

46. Το διδακτικό βιβλίο να γίνεται η αφορμή

- Για ένα όμορφο, πλούσιο και πολυεπίπεδο ταξίδι στο παρελθόν και να επιδιώκουμε τις ποικίλες προσεγγίσεις για τον εμπλουτισμό του μαθήματος.

47. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ

- Οδηγός Εκπαιδευτικού στα
Θρησκευτικά Δημοτικού – Γυμνασίου
- <http://www.iep.edu.gr/el/thriskeftika-odigoι-ekpaideftikoy>

49. Το μάθημα των Θρησκευτικών

- είναι ένα μάθημα ταυτότητας και πολιτισμού, αναγκαίο στον κορμό των μαθημάτων του Ελληνικού Δημοτικού Σχολείου.

50. Αποτελεί ένα μάθημα

- γνώσης και ήθους, καλλιέργειας ψυχής και καλλιέργειας της βούλησης προς το αγαθό.

51. Παρέχουμε αφηγηματικά στοιχεία γύρω από:

- Πρόσωπα,
  - Έθιμα,
  - Σύμβολα,
- Παραδόσεις,
  - Ιστορία,

52. Αξιοποιούμε

- Τα ενδιαφέροντά τους,
- τις προσλαμβάνουσες έννοιες,
- παραστάσεις και εικόνες τους,
-

53. Το μάθημα να έχει μορφή:

- Παιγνιώδη,
- Συμμετοχικού χαρακτήρα,

54. Να αναπτύξουμε τις
ικανότητες που χαρακτηρίζουν

- Τον θρησκευτικά
εγγράμματο άνθρωπο,

55. Γ' Δημοτικού

- Εμπυχώνονται και καθοδηγούνται:
- Να εξοικειωθούν με σύμβολα, εικόνες, γιορτές

56. Να γνωρίσουν βιβλικές αφηγήσεις

- και θρησκευτικές ιστορίες και να τις συνδέσουν με εμπειρίες από την οικογενειακή και σχολική ζωή.

57. Να προσεγγίσουν τις αξίες του Χριστιανισμού:

- Αγάπη,
- Αλληλεγγύη,
  - Θυσία,
- Προσφορά

58. Δ' Δημοτικού

- Να προσεγγίσουν τη ζωή βιβλικών προσώπων:
  - Αβραάμ,
  - Ισαάκ,
  - Μωσής

59. Να ανακαλύψουν

- Την εξέχουσα θέση της Βίβλου στη ζωή των Χριστιανών.

60. Ε' Δημοτικού

- Να εμβαθύνουν στις όψεις της διδασκαλίας του Ιησού Χριστού και να κάνουν συγκρίσεις.
- (Αγάπη προς τους εχθρούς, ελεημοσύνη, συγχώρεση, μετάνοια).

61. Να εμβαθύνουν στις διαχρονικές χριστιανικές αξίες

- Για τον άνθρωπο και την κοινωνία.

62. Στ' Δημοτικού: Να ερευνήσουν και να ανακαλύψουν

- νοήματα και σημασίες σε εικόνες, μνημεία πολιτισμού, τόπους και έργα τέχνης.

63. Να εξοικειωθούν

- με τη μελέτη μνημείων πολιτισμού, τόπων και έργων τέχνης.

64. Να αναπτύξουν σεβασμό και διάκριση

- απέναντι στις διαφορετικές
θρησκευτικές εμπειρίες.

65. Να συναισθανθούν τη σημασία

- της λειτουργικής ζωής και των εκκλησιαστικών μυστηρίων για τους πιστούς.

66. Προτείνονται διάφορες βιωματικές δραστηριότητες

- Παρουσίαση σκηνής: Χριστιανοί συγκεντρωμένοι στις κατακόμβες συζητούν με αφορμή το διάταγμα ενός έπαρχου για το διωγμό τους.

67. Παιχνίδι ενσυναίσθησης:

- τα παιδιά σε ομάδες μιλούν για τα συναισθήματα των διωκόμενων, καθώς και την επίδειξη αλληλεγγύης και συμπαράστασης μεταξύ συνανθρώπων σε αντίστοιχες περιστάσεις.

68. Κύκλος συνείδησης:

- Ο Μ. Κωνσταντίνος πριν την απόφαση για το διάταγμα.

69. Συνέντευξη

- με έναν Ευαγγελιστή γύρω από τη συγγραφή του κειμένου του.

70. Σενάριο: «Το ταξίδι μιας επιστολής» (Προς Ρωμαίους).

- Ένας συνεργάτης του Παύλου αναλαμβάνει να μεταφέρει την επιστολή από την Κόρινθο που βρίσκεται ο Απόστολος στη Ρώμη που ετοιμάζεται να πάει. Μέσα που χρησιμοποιεί, δυσκολίες και κινδύνους, που αντιμετωπίζει.

71. Παιχνίδια ρόλων από τις αφηγήσεις

- (π.χ. κάποιος που
- είδε και άκουσε το κήρυγμα του Βαπτιστή)

72. (Οι μαθητές) εξετάζουν και αποτιμούν τη σημασία

- της αναγνώρισης του λάθους και του αγώνα για την υπέρβασή του ως χαρακτηριστικό της ηθικής ζωής και της πορείας προς την ωριμότητα.

73. Αναγνωρίζουν τους στόχους των ταξιδιών

- των βιβλικών αφηγήσεων και διακρίνουν σ' αυτά την παρουσία του Θεού. Εξηγούν τη σημασία των ιερών ταξιδιών για τους ανθρώπους.

74. Παγωμένες εικόνες:

- Καθημερινά λάθη μας.
- Ακολουθεί συλλογικός ρόλος: Λάθη που αποφασίζουμε να διορθώσουμε ή κύκλος συνείδησης για ένα λάθος μας.

75. Χτίσιμο της στάσης του ρόλου

- Ένας μαθητής στέκεται στο κέντρο της τάξης, υποδυόμενος ένα ρόλο (αφήγησης, προσωπικής ιστορίας κ.ά.).

76. Οι μαθητές καλούνται να φανταστούν πώς θα «στεκόταν» ο ρόλος

- (π.χ. ένας κυνηγημένος πρόσφυγας), λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση στην οποία βρίσκεται και δίνουν οδηγίες στο μοντέλο που «παγώνει» στη στάση που του προτείνεται.

77. Συλλογικός ρόλος

- Μια ομάδα μαθητών/τριών υποδύεται έναν ρόλο.

78. Άλλες βιωματικές δράσεις

- Ρόλος στον τοίχο,
- Ανακριτική καρέκλα,
- Καρέκλα αφήγησης,
- Ανίχνευση της σκέψης του ρόλου,
  - Ομαδικό γλυπτό

Υλοποίηση Δράσεων Περαιτέρω εμβάθυνσης στον Ορθόδοξο Θρησκευτικό γραμματισμό

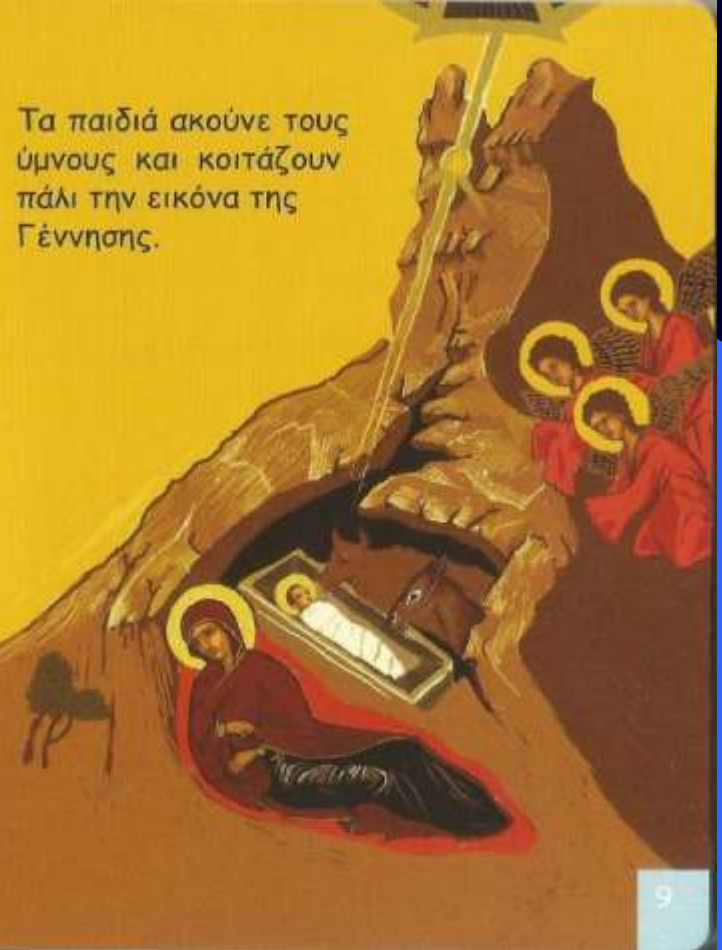
- Η εικόνα, οι ύμνοι, η λατρεία, που είναι αναπόσπαστο μέρος της παράδοσής μας και του πολιτισμού μας και μπορούν να αποτελέσουν αφορμές δράσεων.

Αναλύω εικόνες: Πώς ο Χριστός κατεβαίνει στη γη, για να μας συναντήσει (δημιουργώ και εξηγώ την αμεσότητα)

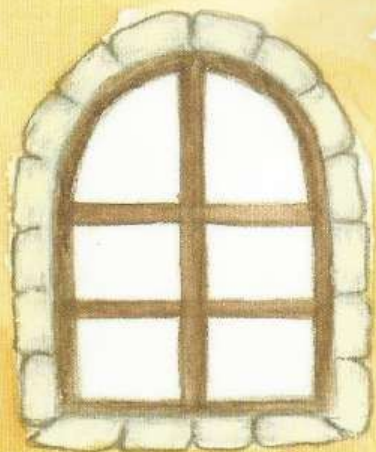
- Είναι ξαπλωμένη σ' ένα κατακόκκινο χαλί.
  - Μα, ο Χριστός μέσα στη φάτνη είναι μωρό.
  - Πριν από λίγη ώρα γεννήθηκε και κρυώνει...
  - Ευτυχώς που Τον ζεσταίνουν τα ζώα, ο γάιδαρος και το βόδι...
- Παιδιά, ακούστε τους ψάλτες, λέει σιγανά η μητέρα:

«Ο Χριστός γεννιέται, κατεβαίνει στη γη, για να μας συναντήσει. Όλοι οι άνθρωποι του κόσμου, όλοι οι λαοί θα πρέπει να Τον υμνούμε και να Τον δοξάζουμε με χαρούμενα τραγούδια».

Τα παιδιά ακούνε τους ύμνους και κοιτάζουν πάλι την εικόνα της Γέννησης.

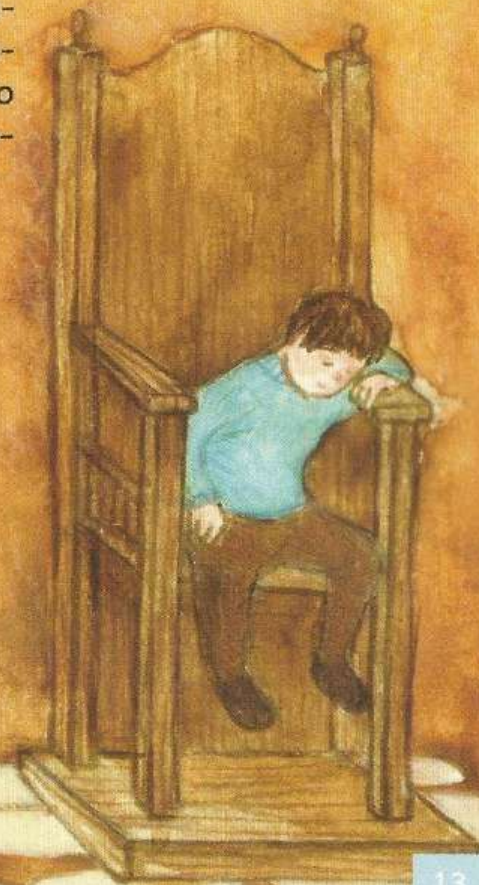
Εξηγώ την έννοια της ταύτισης του φωτός με τον Χριστό

«Η γέννησή Σου, Χριστέ, φώτισε τον κόσμο και οι άνθρωποι γνώρισαν τον αληθινό Θεό. Οι Μάγοι, που λάτρευαν τα αστέρια, τώρα οδηγούνται από ένα αστέρι και προσκυνούν Εσένα, που είσαι φωτεινός σαν ήλιος που ανατέλλει. Κύριε, ας είσαι δοξασμένος».

Η Σοφούλα κοιτάζει από το παράθυρο. Ξημερώνει... Το πρώτο φως διώχνει τη σκοτεινιά.

- Έτσι ήρθε κι ο Χριστός. Φάνηκε όπως ο πρωινός ήλιος κι έδιωξε το σκοτάδι και το κακό από τον κόσμο, ψιθυρίζει στον αδερφό της. Αυτός όμως δεν την ακούει. Έχει αποκοιμηθεί στο στασίδι του!

Δημιουργώ και εξηγώ την απορία: πώς άνθισαν τα δένδρα και τα λουλούδια την ημέρα της Γέννησης του Χριστού;

Η Σοφούλα βλέπει ένα μωράκι να κοιμάται στην αγκαλιά της μητέρας του. Ύστερα κοιτάζει πάλι την εικόνα της Γέννησης. Ο νεογέννητος Χριστός κοιμάται κι Αυτός στη φάτνη.

Το αστέρι ταξιδεύει για τη Βηθλεέμ, πίσω του ακολουθούν οι Μάγοι. Οι άγγελοι τραγουδάνε «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ». Οι βοσκοί μιλάνε με τους αγγέλους. Πρόβατα και κατσικάκια βόσκουν αμέριμνα στο βουνό. Τα δέντρα και τα λουλούδια ανθίζουν μέσα στο χειμώνα κι ευωδιάζουν!

Ο ιερέας γονατίζει και ψάλλει:
«Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν...».

«Ο Χριστός από τότε που γεννήθηκε, δεν έφυγε ποτέ από κοντά μας» σκέφτεται η Σοφούλα.
«Ἐξαιρέτως...»
λέει ο ιερέας με δυνατή φωνή.

Αναδεικνύω το Θαύμα: πώς η σπηλιά γίνεται ουρανός και η Παναγία θρόνος των αγγέλων

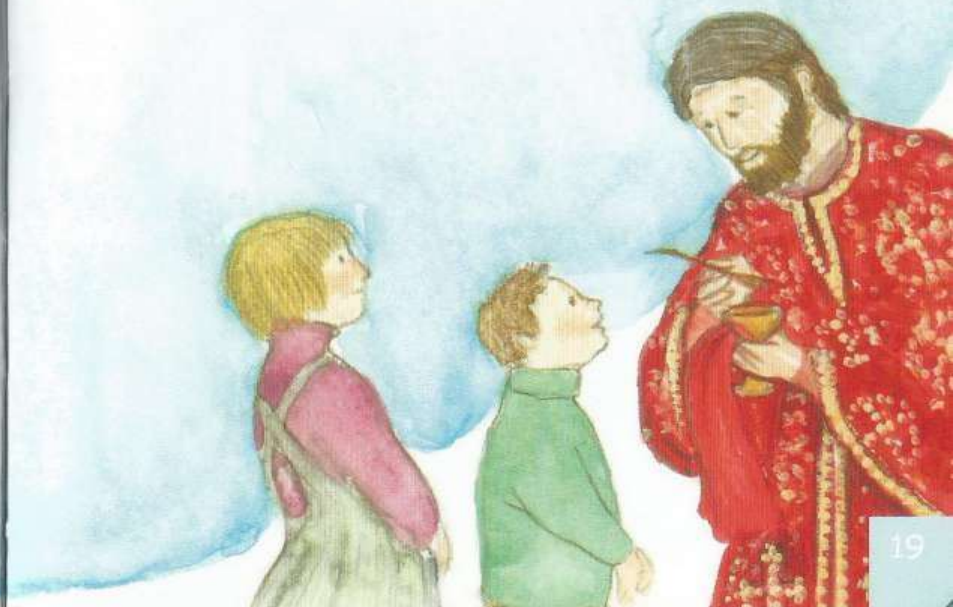
Και οι ψάλτες:

«Βλέπω κάτι πολύ παράξενο. Η σπηλιά που γεννήθηκε ο Χριστός να γίνεται ουρανός, η Θεοτόκος θρόνος των αγγέλων, η φάτνη κούνια, για να κοιμηθεί ο ίδιος ο Θεός!».

Ο ιερέας βγαίνει σε λίγο στην ωραία πύλη. Κρατά το άγιο Ποτήριο και ψάλλει: «Μετὰ φόβου Θεοῦ...».

Τα παιδιά με τους γονείς τους πάνε να μεταλάβουν. Ο Βασιλάκης κοιτάζει το αστέρι στην εικόνα της Γέννησης.

- Είναι τόσοσοσοσοσοσο λαμπερό! λέει. Μπορεί να φωτίσει όλο τον κόσμο...

Μιλάω για τον πραγματικό Άγιο Βασίλειο (το φιλανθρωπικό του έργο)

Όταν τελείωσε η Λειτουργία, ο ιερέας
είπε στο Βασιλάκη:

- Θέλεις να γνωρίσεις τον αληθινό Αϊ-Βασίλη; Είναι ζωγραφισμένος πίσω από την αγία Τράπεζα.

Ο μικρός Βασίλης κάθεται πολλή ώρα και κοιτάζει τον άγιο που αγαπά, τον άγιο που έχει το όνομά του.

Ο ιερέας μοιράζει το αντίδωρο. Όταν βγαίνουν έξω, όλοι τους εύχονται «καλή χρονιά». Λένε «χρόνια πολλά» και στο μικρό Βασίλη, που γιορτάζει.

- Ο πραγματικός Αϊ-Βασίλης είναι αδύνατος και δε φορά κόκκινα ρούχα, τους λέει αυτός. Έχει μακριά, μαύρα γένια και ευλογεί με το δεξί του χέρι.

- Εγώ ξέρω πως ήταν επίσκοπος στην Καισάρεια της Μικράς Ασίας. Αγαπούσε τους μαθητές, βοηθούσε τους άρρωστους, τους πεινασμένους και τους γέροντες. Έγραψε πολλά βιβλία, συμπληρώνει η αδερφή του.

Θίγω το θέμα της νηστείας και την ανάγκη τήρησής της για την προετοιμασία για μια μεγάλη γιορτή

Την παραμονή η μητέρα μαγείρευε φακές χωρίς λάδι.
- Σήμερα θα νηστέψουμε, είπε στα παιδιά. Αύριο είναι μεγάλη γιορτή.

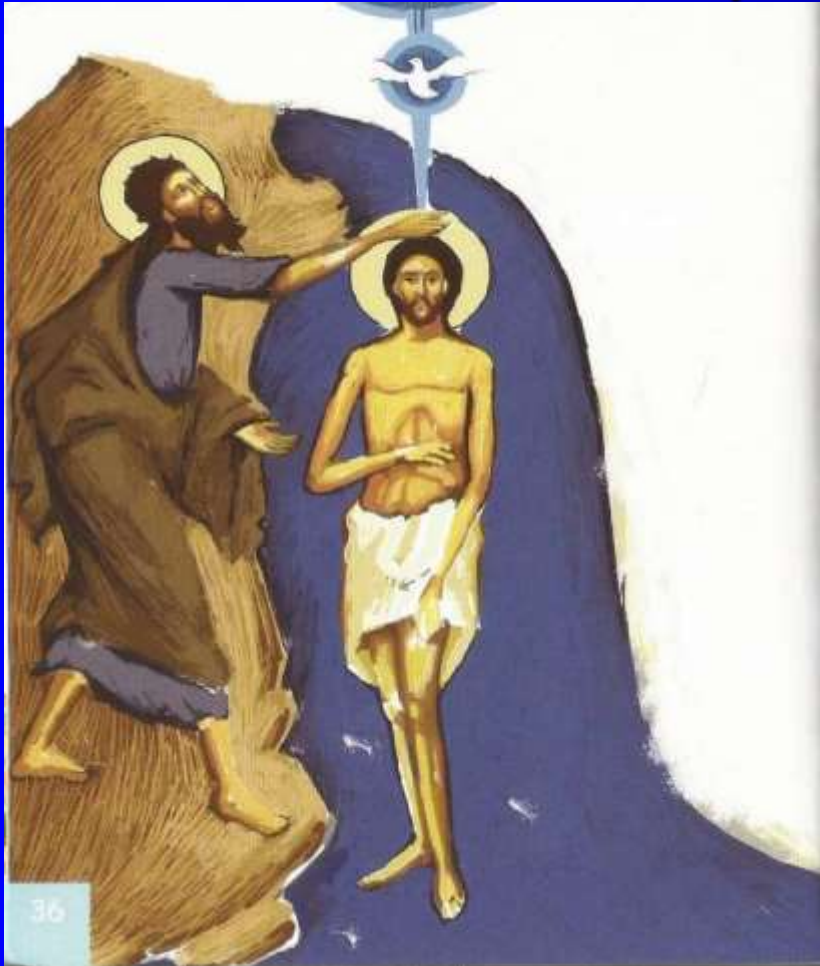

Το μεσημέρι πέρασε ο ιερέας από το σπίτι, για να το αγιάσει.

Έψαλε:
«Έν Ιορδάνη βαπτιζομένου σου, Κύριε...».

Ράντισε όλα τα δωμάτια με αγιασμό.

Αναλύω σύμβολα: Επικεντρώνομαι στο περιστέρι, στην καθαρότητα του λευκού, στον φωτισμό

Τα παιδιά κοιτάζουν την εικόνα της Βάπτισης.

- Φφφφ!!! κάνει η Σοφούλα. Ο Πρόδρομος είναι πολύ ψηλός. Σκύβει για ν' ακουμπήσει το κεφάλι του Χριστού!
- Είναι πιο ψηλός κι από τα βουνά.
- Να κι ένα περιστέρι που κατεβαίνει από τον ουρανό. Είναι το Άγιο Πνεύμα...
- Ησυχάστε λίγο κι ακούστε το απολυτικό των Θεοφανίων, λέει η μητέρα.

«Όταν βαπτίστηκες στον Ιορδάνη, Κύριε, φανερώθηκε η αγία Τριάδα. Ακούστηκε η φωνή του Θεού Πατέρα να Σε λέει αγαπητό Του παιδί. Φάνηκε και το Άγιο Πνεύμα σαν περιστέρι. Χριστέ και Θεέ μου, που ήρθες και φώτισες τον κόσμο».

Υλοποιώ δραστηριότητες

Ιδέες - δραστηριότητες

1. Μάθε τα κάλαντα των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων και πες τα με τους φίλους σου σε γνωστούς, συγγενείς και γείτονες.

2. Τα ζώα που έκαναν παρέα στο Χριστό.

Ο γάιδαρος και το βόδι ζέσταναν το νεογέννητο Χριστό στη φάτνη. Πρόβατα έβοσκαν γύρω από τη σπηλιά που γεννήθηκε. Το Άγιο Πνεύμα φανερώθηκε σαν περιστέρι, όταν βαπτιζόταν.

Αν συναντήσεις αυτά τα ζώα στην εξοχή, δείξε τους

την αγάπη σου. Μπορείς να τα πλησιάσεις προσεκτικά, να τα παρατηρήσεις, να τους μιλήσεις, να τα τιάσεις, ακόμα και να τα χαϊδέψεις!

3. Σε μια εικόνα της Γέννησης ανακάλυψε κι εσύ αυτά που είδαν τα παιδιά στην εκκλησία: την Παναγία, το νεογέννητο Χριστό, τους αγγέλους, τους βοσκούς, τους Μάγους, το λαμπερό αστέρι.

4. Θέλεις να μάθεις πώς φαντάζονταν τον Αϊ-Βασίλη τα παιδιά την παλιά εποχή;

Αδύνατο, γελαστό, με μαύρα γένια. Έφευγε από την Καισάρεια και περπατώντας πήγαινε από τόπο σε τόπο. Κρατούσε χαρτί, μελάνι και πένα για να γράφει. Ακουμπούσε σε ένα ξερό ραβδί, όμως με θαυμαστό τρόπο αυτό το ραβδί πετούσε

Εξηγώ προσωνύμια της Παναγίας: Ρόδο το αμάραντο: Τριαντάφυλλο που δεν μαραίνεται, πώς γίνεται φωτεινή αυγή, σύννεφο;

- Λένε πως η Παναγία μας είναι ένα μυρωδάτο κρίνο. Έφερε στον κόσμο το Χριστό, ένα τριαντάφυλλο που δε μαραίνεται ποτέ, ένα μήλο που ευωδιάζει...

«Ρόδον τό αμάραντον· χαῖρε, ἡ μόνη βλαστήσασσα».

- Και τώρα;
- Η Παναγία είναι η φωτεινή αυγή που κρατά στην αγκαλιά της τον ήλιο, το Χριστό μας.
Είναι ένα ανάλαφρο σύννεφο, με το οποίο ήρθε ο Χριστός από τον ουρανό στη γη.

«...έν νεφέλη κούφη ἦλθεν Ἰησοῦς ὁ ὑπέρθεος...».

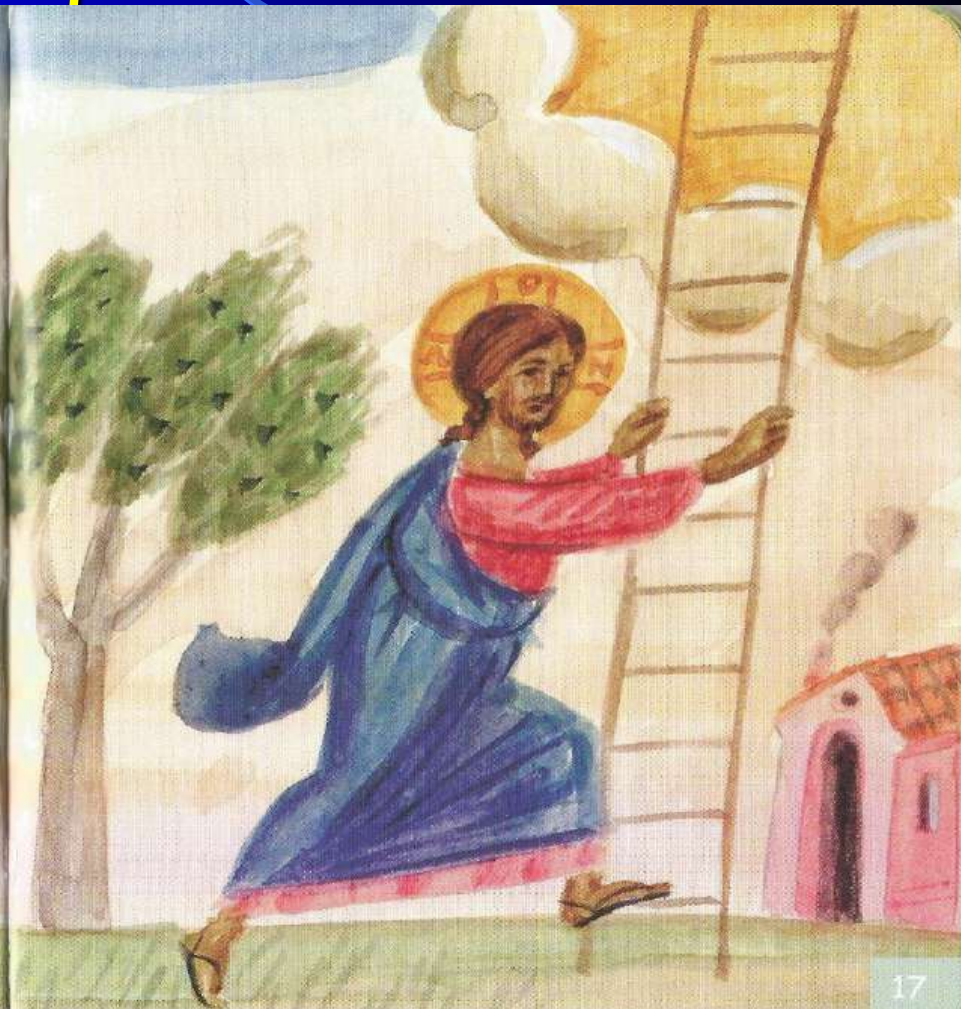
Παραλληλίζω την Παναγία με την ουράνια σκάλα

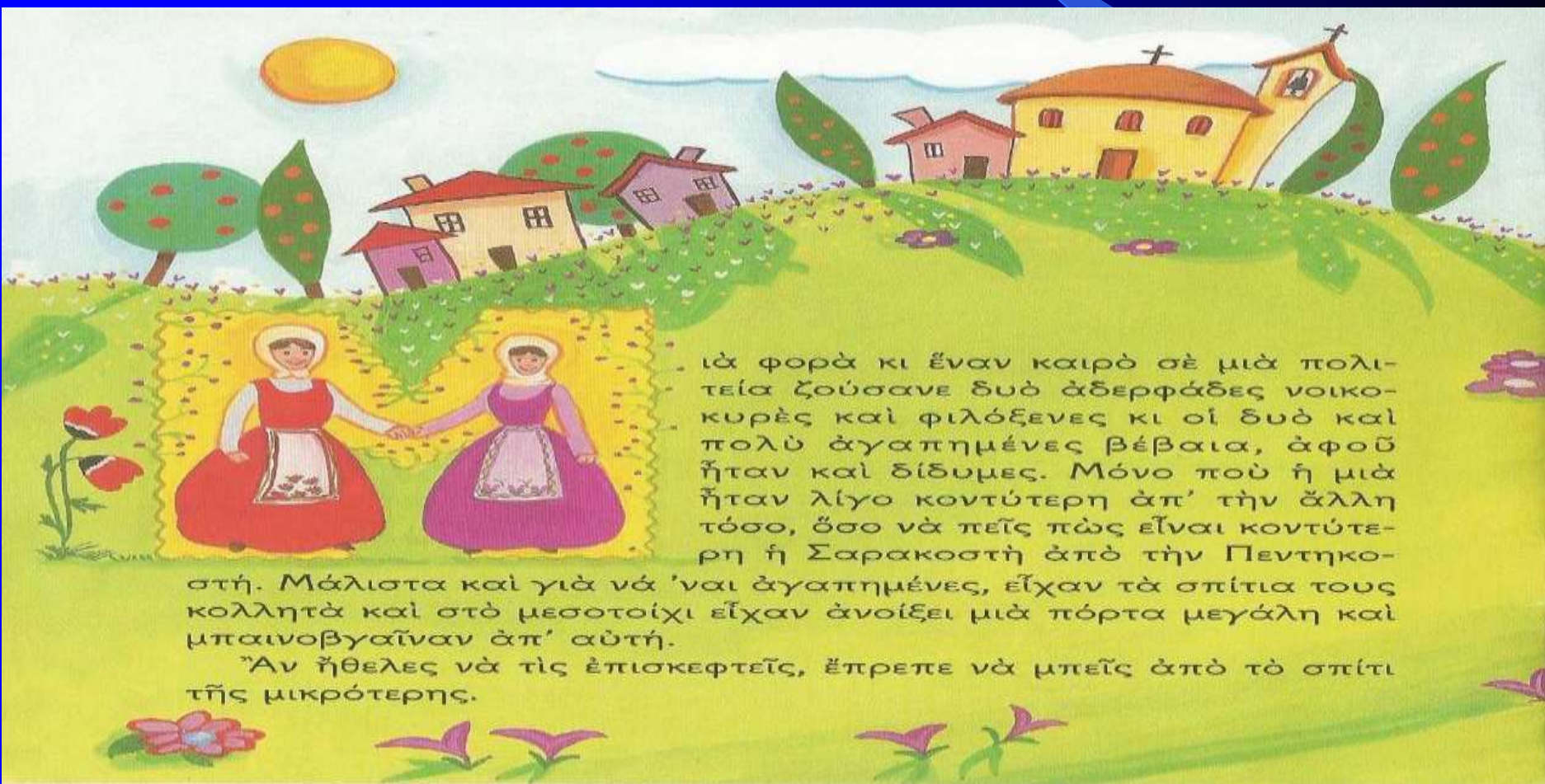
Κι αυτός της απάντησε:

- Χαίρε, γιατί είσαι η ουράνια σκάλα με την οποία κατέβηκε ο Θεός στη γη. Είσαι η γέφυρα που μεταφέρει τους ανθρώπους από τη γη στον ουρανό.

«Χαῖρε, κλίμαξ ἐπουράνιε, δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός».

Εξηγώ τη Σαρακοστή με την Πεντηκοστή με την προσωποποίηση των δύο δίδυμων αδελφών

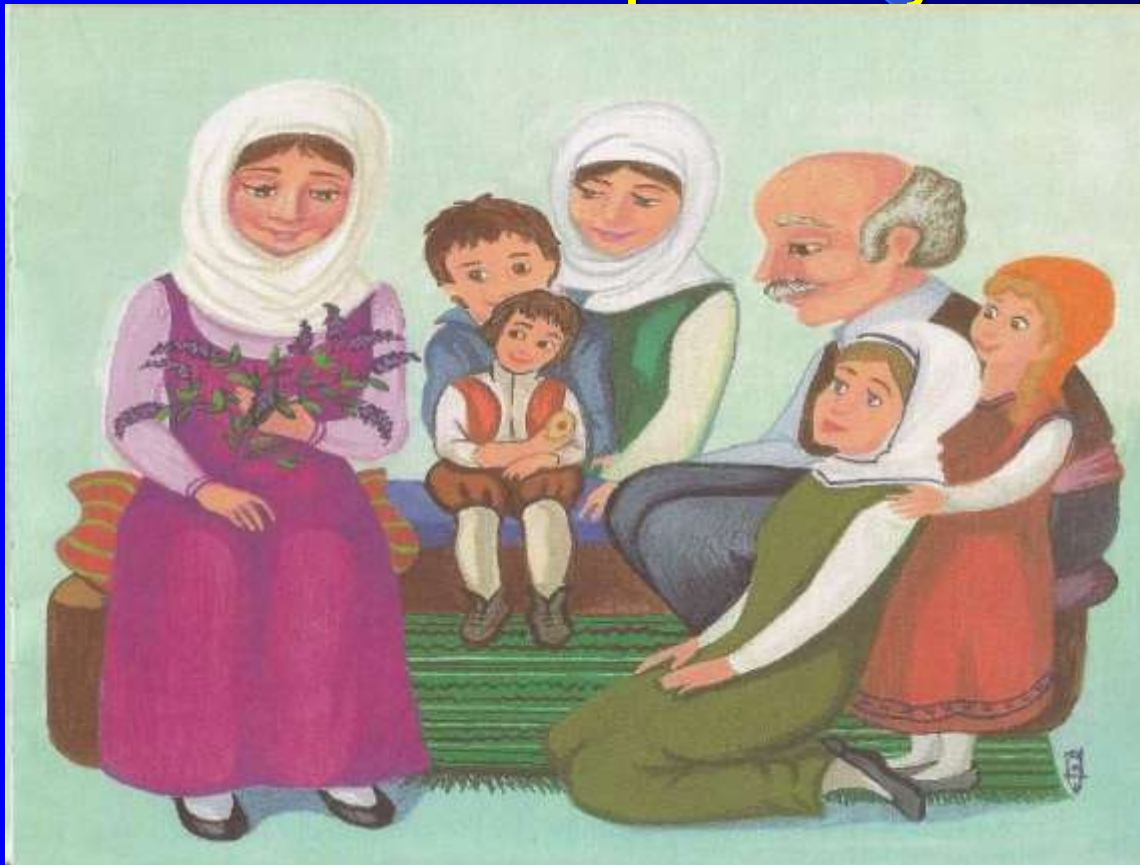

ιά φορά κι έναν καιρό σὲ μιὰ πολιτεία ζούσανε δυὸ ἀδερφάδες νοικοκυρές καὶ φιλόξενες κι οἱ δυὸ καὶ πολὺ ἀγαπημένες βέβαια, ἀφοῦ ἦταν καὶ δίδυμες. Μόνο ποὺ ἡ μιὰ ἦταν λίγο κοντύτερη ἀπ' τὴν ἄλλη τόσο, ὅσο νὰ πεῖς πὼς εἶναι κοντύτερη ἡ Σαρακοστή ἀπὸ τὴν Πεντηκοστή.

Μάλιστα καὶ γιὰ νὰ 'ναι ἀγαπημένες, εἶχαν τὰ σπίτια τους κολλητὰ καὶ στὸ μεσοτοιχί εἶχαν ἀνοίξει μιὰ πόρτα μεγάλη καὶ μπαينوβγαῖναν ἀπ' αὐτή.

Ἄν ἤθελες νὰ τις ἐπισκεφτεῖς, ἔπρεπε νὰ μπεῖς ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς μικρότερης.

Εξηγώ την έννοια της χαρμολύπης της Σαρακοστής, της παρηγοριάς, της συμπόνιας

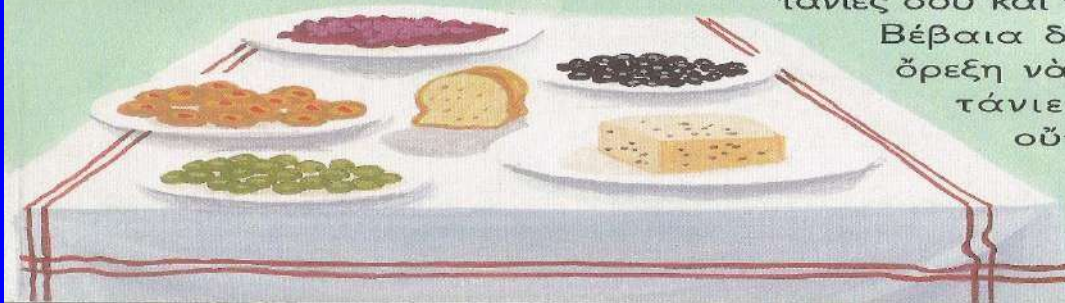

Εξηγώ το πώς γινόμαστε ανάλαφροι τις ημέρες της Σαρακοστής, ξεχνώντας τις πολλές έγνοιες

Αυτή σε υποδέχονταν σοβαρή και λιγομίλητη, αλλά με τρόπο, που έδειχνε ότι σε καταλαβαίνει και σε πονεί, ότι βάσανο κι αν έχεις. Γι' αυτό, όταν έμπαινες στο σπίτι της, ήθελες όλο να κλαῖς, όπως τα παιδιά, όταν έχουν χτυπήσει πουθενά ή τα χέρια κανέναν κι ύστερα πηγαίνουν στη μάνα τους, για να παρηγορηθούν. Και φίλευε στους ξένους της ελίτσες, συκαλάκια, σταφιδούλες, χαλβαδάκο, καμμιὰ μαρμελάδα και πάντα γλυκό του κουταλιού. Γι' αυτό και κανέναν δεν παραχόρταινε στο σπίτι της μικρότερης αδερφής, χωρίς όμως και να νιώθει νηστικός, γιατί τον έπαρηγορούσε ή συμπόνια της και τα διάφορα καλούδια, που έβρισκε πάντα να τρατάρει.

Κι όταν έμπαινες στο σπίτι της, πάντα μοσκομύριζε λιβάνι κι είχε και το καντήλι ανάμμενο κι όλο κι έκανε κάτι μετάνιες στρωτές και παρακαλούσε την Παναγία για όλους, όσους ήξερε κι όσους δεν ήξερε και πρώτα-πρώτα για τους μουσαφιρέους της. Και βλέποντάς την κι έσύ παρακινούσουνα να κάνεις κι έσύ τις μετάνιες σου και τις προσευχές σου.

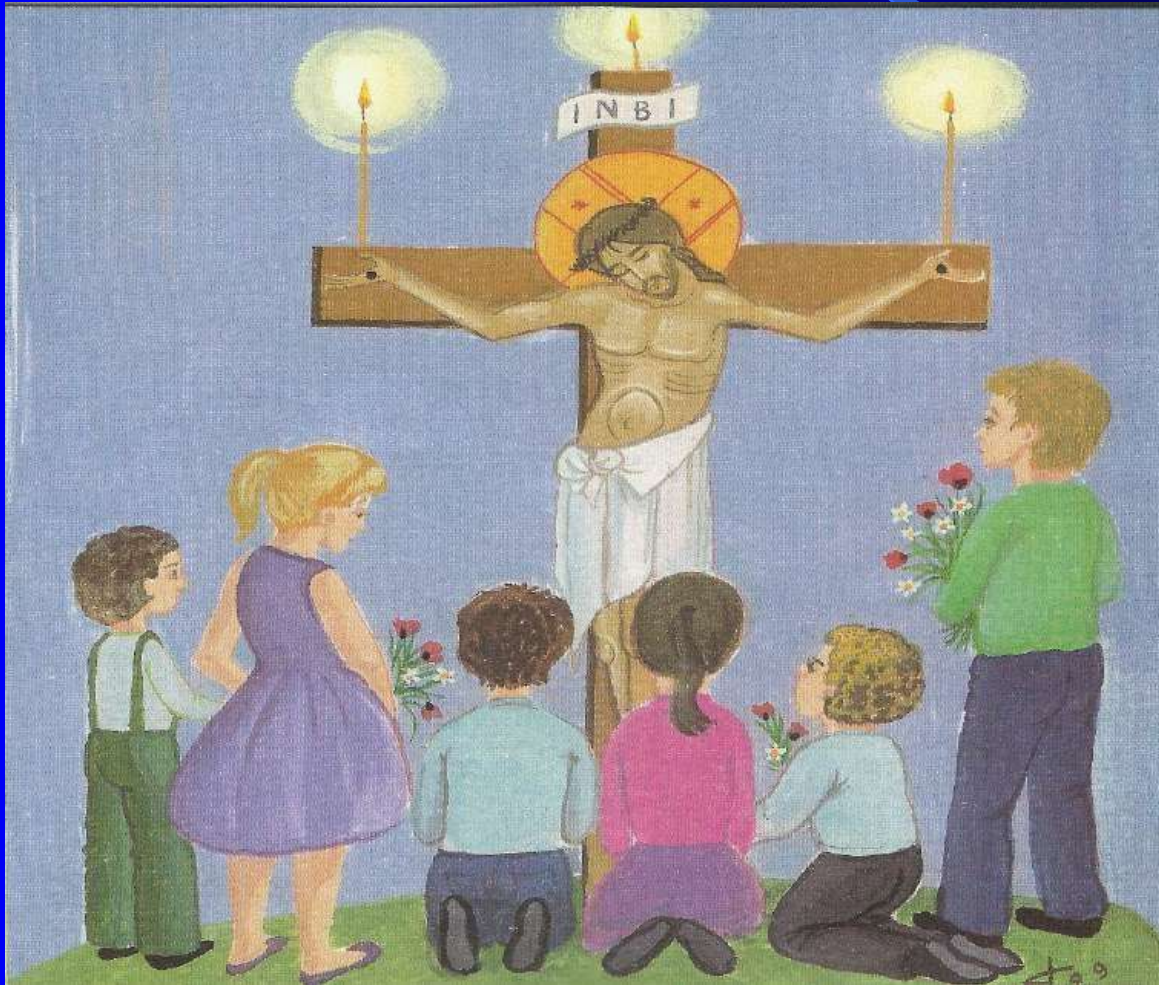
Βέβαια δεν είχαν όλοι την όρεξη να κάνουν τόσες μετάνιες και προσευχές ούτε να τρώνε φωμόλαδο και μαρούλι

Μαθαίνω και δημιουργώ όμορφες προσευχές

Τον Χριστούλη στον σταυρό πόσο εγώ
ευχαριστώ, που μ' έμαθε να συγχωρώ κι όλους
γύρω ν' αγαπώ.

Τώρα πια χαμογελώ, γιατί πάνω στον Σταυρό, ο Χριστός πια δεν πονά κι όλους μας, μάς αγαπά

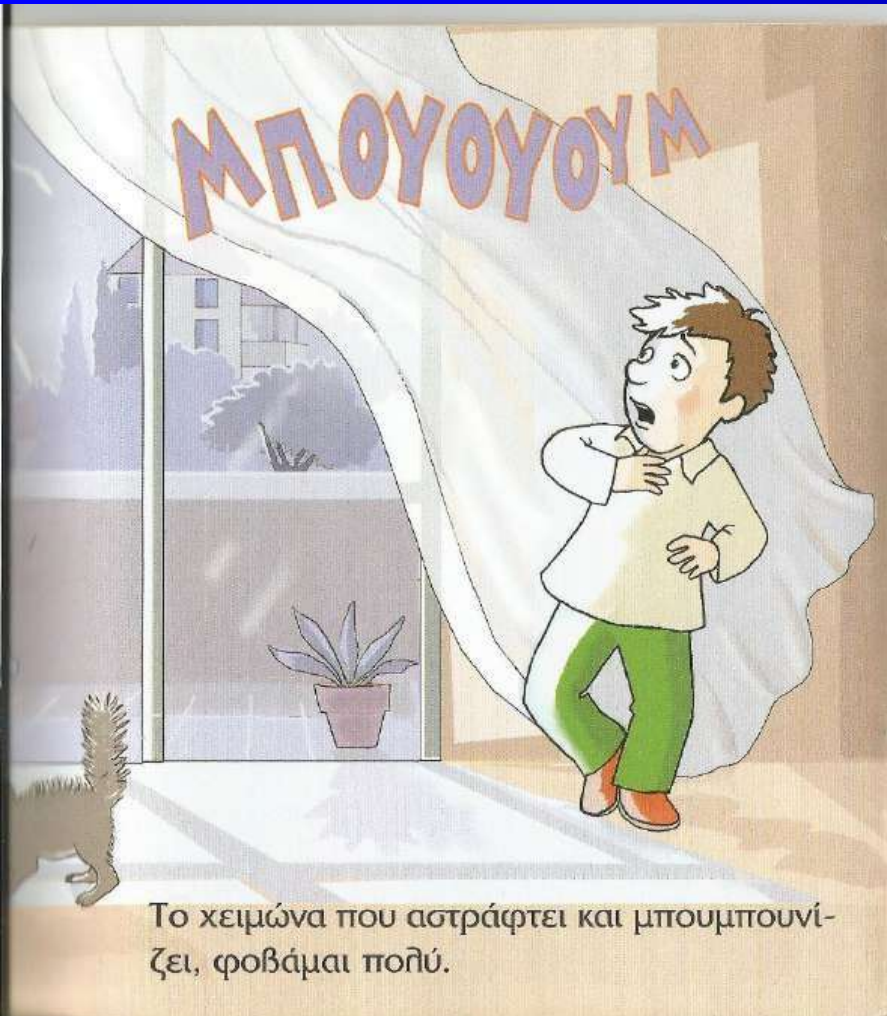

Διδάσκω στα παιδιά τη θεο-πεποίθηση

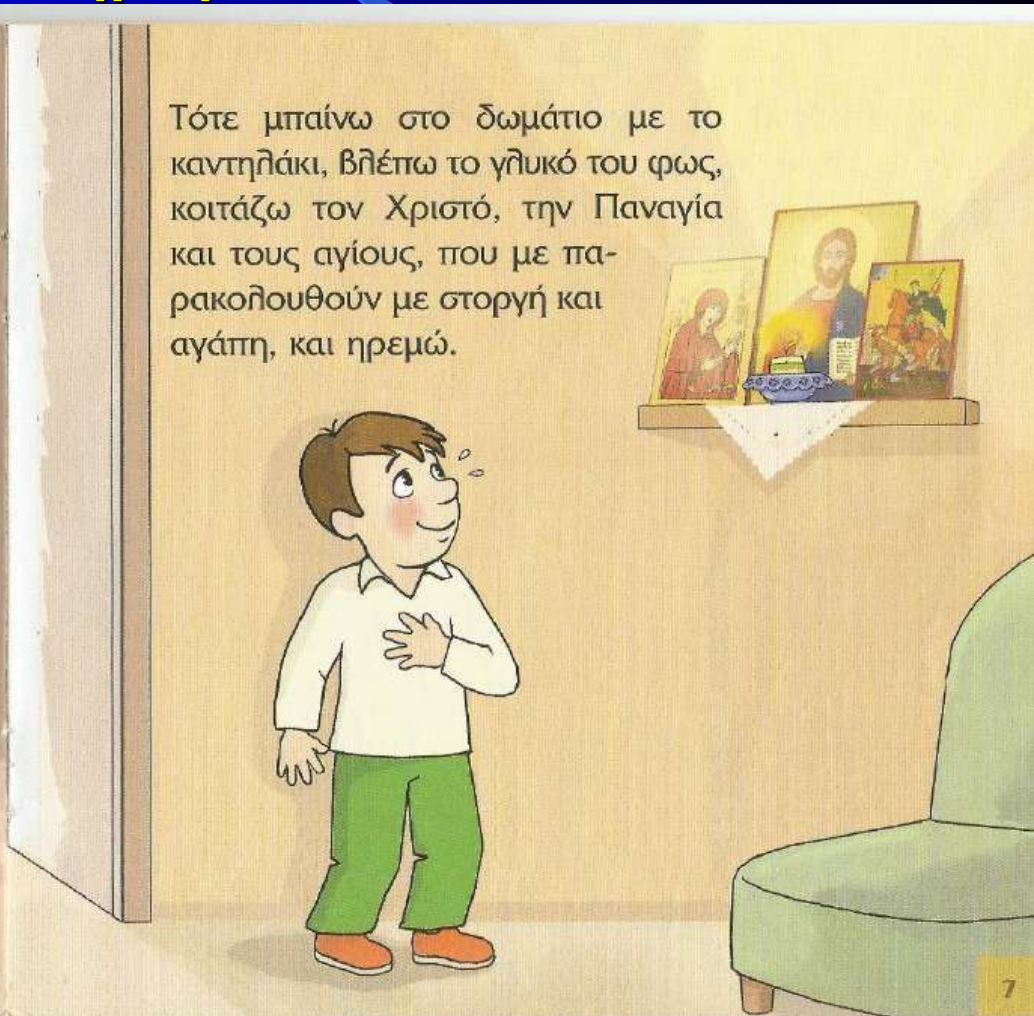
- Σε μια δυσκολία εξηγώ, πως δεν στηρίζομαι μόνο στις δικές μου δυνάμεις.

Κάνω αυτό που μπορώ και για τα υπόλοιπα παρακαλώ τον Θεό.

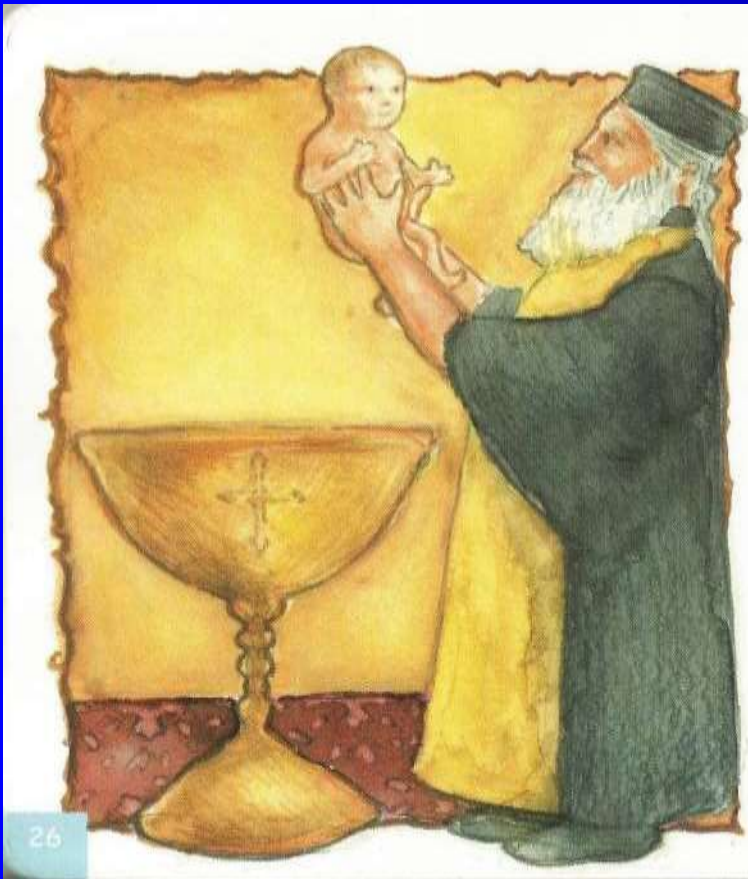
Όταν δυσκολεύομαι στη ζωή, υπάρχει ένας χώρος που θα βρω στοργή, αγάπη και ηρεμία.

Τότε μπαίνω στο δωμάτιο με το καντηλάκι, βλέπω το γλυκό του φως, κοιτάζω τον Χριστό, την Παναγία και τους αγίους, που με παρακολουθούν με στοργή και αγάπη, και ηρεμώ.

Διδάσκω τα Μυστήρια: Πώς το παιδί βγαίνει κατάλευκο, γεμάτο φως μετά τη Βάπτιση;

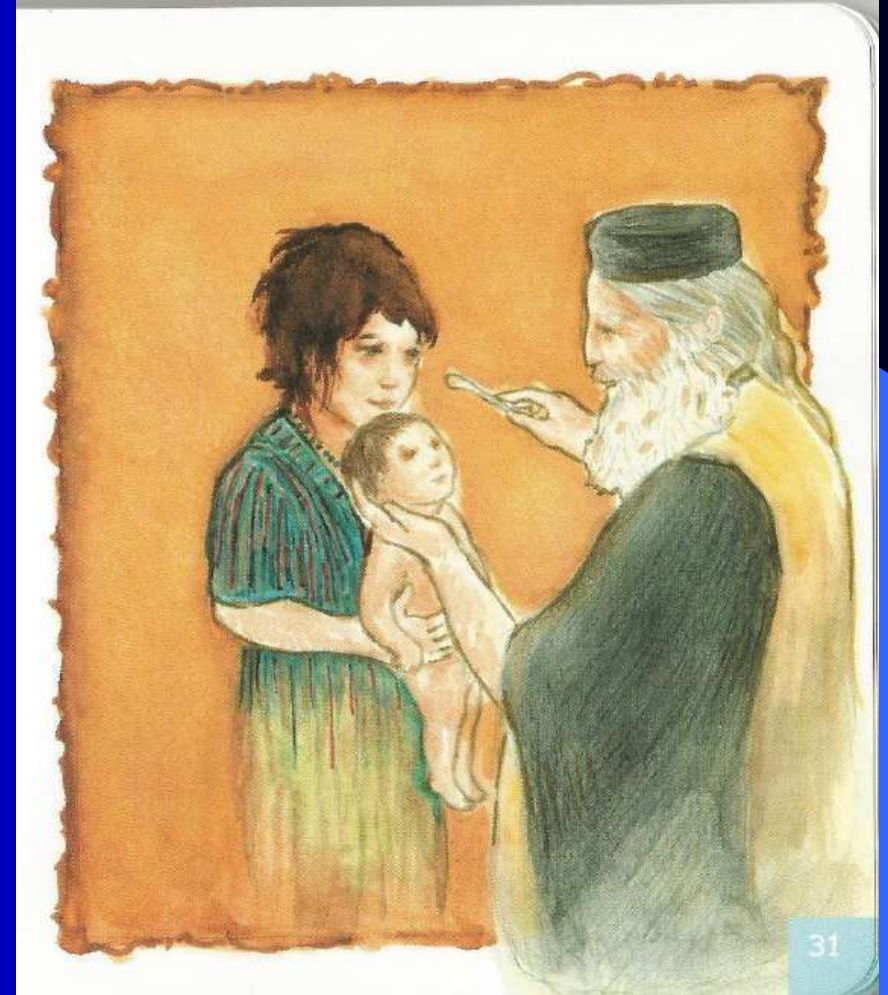
Μα, να! Έφτασε η πιο σημαντική στιγμή... Ο ιερέας παίρνει το αδελφάκι της Μαρίας και της Άννας, το σηκώνει ψηλά και λέει:

«Βαπτίζεται ο δούλος του Θεού Νικόλαος εις τό όνομα του Πατρός...», τώρα για πρώτη φορά το βάζει στην κολυμπήθρα μέχρι να σκεπαστεί ολόκληρο από το νερό, «...και του Υιού...», τώρα για δεύτερη φορά, «...και του Άγιου Πνεύματος» και πάλι, για τρίτη φορά.

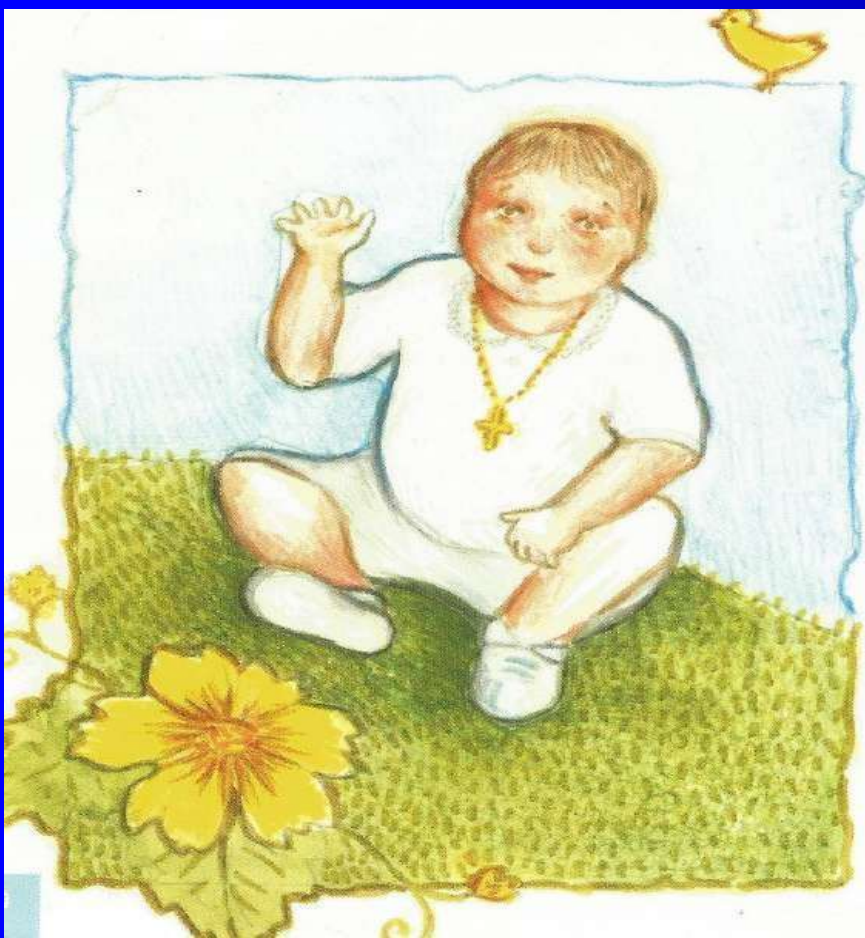
Αμέσως το βγάζει από την κολυμπήθρα και το δίνει στη Νονά του κατάλευκο, γεμάτο φως, σαν το φως του Χριστού μας όταν αναστήθηκε μετά από τρεις μέρες στον τάφο.

**Χρίσμα-Άγιο Μύρο: σφράγισμα προστασίας,
καθαρότητας - γινόμαστε φίλοι του Χριστού**

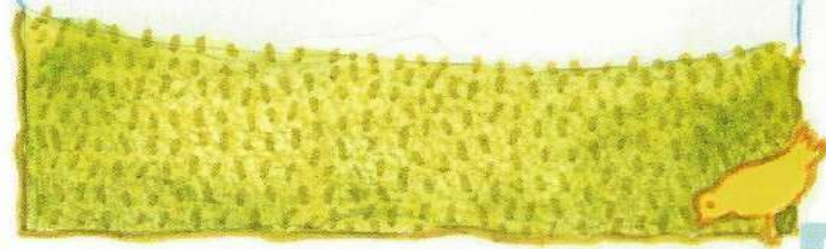
**Πώς με το
Χρίσμα-Άγιο
Μύρο γινόμαστε
φίλοι του
Χριστού;**

Πώς η/ο νεοφώτιστος/η φεύγει με τον Χριστό στην καρδιά του;

Φεύγουμε. Φεύγει κι ο Νικόλαος μ' ένα μεγάλο δώρο: Το Χριστό, εγκαταστημένο στην καρδιά του. Αν το θελήσει, Αυτόν θα φανερώνει με τα λόγια και τις πράξεις του σε όσους τον γνωρίσουν και σε όλο τον κόσμο.

Εξηγώ το Μυστήριο του Γάμου, με τους συμβολισμούς

«Ο Θεός ο άγιος, ο πλάσας εκ χόος τον άνθρωπο...»

Με τα λόγια του ο ιερέας παρακαλεί το Θεό να ταιριάξει το γαμπρό και τη νύφη, όπως ταιριάζουν και τα δεξιά χέρια, που τώρα τους τα ενώνει.

«Αμήν», απαντούμε πάλι εμείς, μακάρι!

«Στέφεται ο δούλος του Θεού... την δούλην του Θεού... εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος».

Ήρθε η πιο όμορφη στιγμή του αποψινού

γάμου. Ο ιερέας τοποθετεί τα στέφανα στα κεφάλια του γαμπρού και της νύφης. Παρακολούθησε πώς η κουμπάρα τα σταυρώνει πάνω από τα κεφάλια τους. Στην παλιά εποχή στέφανα φορούσαν στους αθλητές που είχαν νικήσει. Τέτοι-οι νικητές είναι ο γαμπρός και η νύφη. Νίκησαν τον εγωισμό τους, απαρνήθη-καν τη βολική μοναξιά τους και είναι έτοιμοι να προσφέρουν τον εαυτό τους ο ένας στον άλλο.

Κι εμείς απαντούμε με τη φωνή του ψάλτη:

«Κύριε, ο Θεός η-μών, δόξη και τιμή στεφάνωσον αυτούς».

Πώς καλλιεργώ την ιδέα του εκκλησιασμού;

Τι όμορφη που είναι η εκκλησία μας! Όμως να ξέρεις, «Εκκλησία του Χριστού» λεγόμαστε και όλοι οι χριστιανοί, παιδιά και μεγάλοι.

Κάθε Κυριακή ακούμε το κάλεσμα του Χριστού και μαζευόμαστε στην εκκλησία, όπως μαζεύονται τα αδέλφια στο σπίτι του πατέρα.

Να 'μαστε λοιπόν μέσα στην εκκλησία! Όλοι εμείς οι χριστιανοί βρισκόμαστε εδώ, γιατί μας ενώνει η πίστη και η αγάπη που έχουμε για τον Χριστό.

Ας κάνουμε το σταυρό μας!

Γιατί φιλάμε τις εικόνες, γιατί ανάβουμε κεράκι; Ποιος είναι ο συμβολισμός αυτών των ενεργειών;

Ας φιλήσουμε τις εικόνες του Χριστού, της Παναγίας και των αγίων, όπως φιλάμε έναν αγαπημένο μας φίλο ή συγγενή, όταν πάμε σπίτι του.

Πλησίασε να ανάψεις ένα κεράκι... Η φλόγα του είναι σαν την αγάπη του Θεού, που φωτίζει και ζεσταίνει την καρδιά μας.

Πώς συμμετέχω στη Θεία Λειτουργία; Συμφάλλω, παρακαλώ, συμπροσεύχομαι

«Ἐτι και ἔτι εν ειρήνη του Κυρίου δεηθώμεν».

Ας προσευχηθούμε με την καρδιά μας και ας ζητήσουμε από τον Πανάγαθο Θεό να συμβαίνουν μόνο καλά πράγματα σε μας, αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο. Την ίδια ώρα οι ψάλτες ψάλλουν: «Κύριε, ελέησον».

Ας ψάλλουμε και εμείς μαζί τους: «Κύριε, ελέησον», δηλαδή Κύριε και Πατέρα μας, στείλε μας τη βοήθειά σου.

«Ταις πρεσβείαις της Θεοτόκου, Σώτερ, σώσον ημάς».

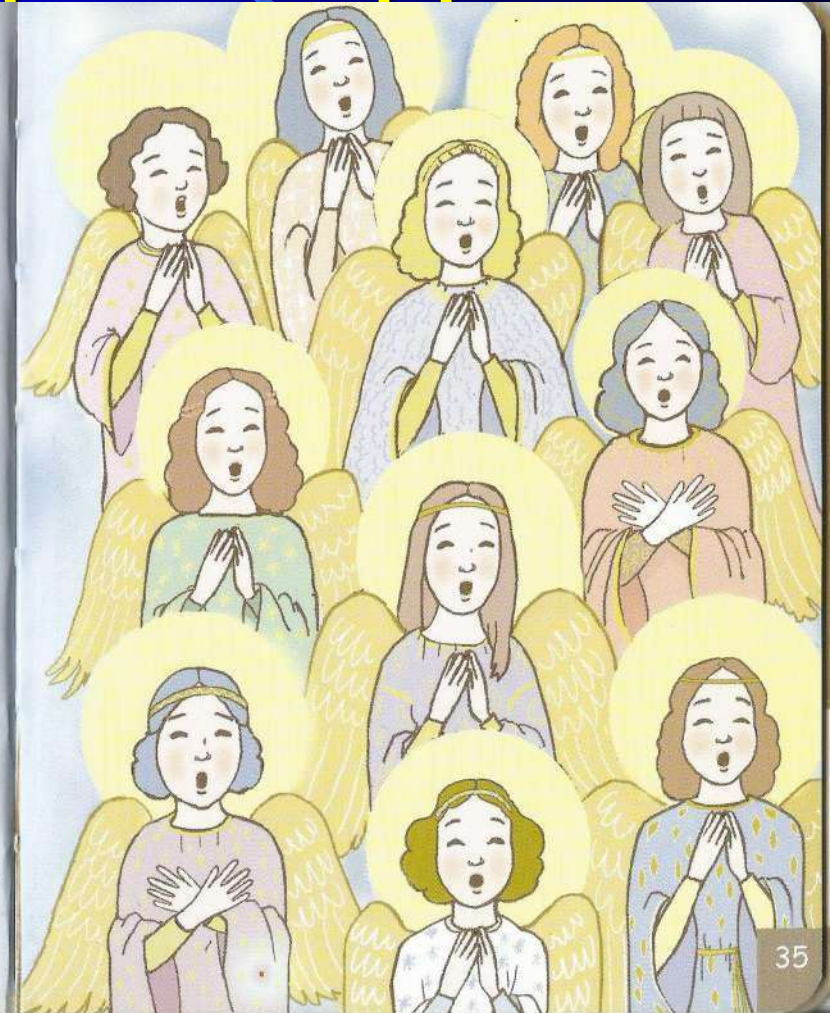
«Σώσον ημας, Υιέ Θεού...».

Ας ψάλλουμε αυτούς τους δύο ύμνους. Είναι προσευχές, με τις οποίες ζητάμε από τον Μεγαλοδύναμο Θεό να πάρει μακριά από μας όλα εκείνα που μας γεμίζουν λύπη, στεναχώρια και αγωνία.

Πώς ενώνω τη φωνή μου με τη φωνή των αγγέλων;

Ας ενώσουμε τη φωνή μας με τη φωνή των αγγέλων, για να υμνήσουμε τον μεγαλοδύναμο και πανάγαθο Θεό, και ας ψάλουμε:
«Άγιος, Άγιος, Άγιος, Κύριος Σαβαώθ, πλήρης ο ουρανός και η γη της δόξης σου...».

Πώς παραδίδω τον εαυτό μου στην προστασία του Χριστού;

Το ψωμί και το κρασί είναι από τα πιο παλιά και τα πιο πολύτιμα πράγματα που έφτιαξε ο άνθρωπος για να θρέψει το σώμα του. Τώρα βρίσκονται πάνω στην Αγία Τράπεζα. Ετοιμαζόμαστε να τα προσφέρουμε στον Θεό για να τα κάνει τροφή και για την ψυχή μας.

«Άνω σχώμεν τας καρδίας».
Ο ιερέας, έξω από την Ωραία Πύλη, υψώνει τα χέρια του και παρακαλεί να γίνει δεκτή η προσφορά μας. Ας προσευχηθούμε και εμείς μαζί του και ας παραδώσουμε τη ζωή μας στην προστασία τού Κυρίου.

Τι σημαίνει Θεία Κοινωνία; Πώς ο ίδιος ο Χριστός έρχεται μέσα μου;

«Μετά φόβου Θεού, πίστεως και αγάπης...». Ο ιερέας στέκεται μπροστά στην Ωραία Πύλη κρατώντας το Άγιο Ποτήριο και μας καλεί να κοινωνήσουμε.

Έφτασε τώρα η στιγμή να δεχτούμε μέσα μας το Σώμα και το Αίμα του Χριστού. Έλα, ας σταθούμε ευλαβικά, με προσοχή και σιωπή περιμένοντας τη σειρά μας. Αυτή είναι η πιο σημαντική στιγμή της Θείας Λειτουργίας. Προσπάθησε να κοινωνείς όσο το δυνατόν συχνότερα. Μη στερείς απ' την ψυχή σου αυτή την ουράνια τροφή.

46

Ο ιερέας θα πει: «Μεταλαμβάνει ο δούλος του Θεού...». Πες δυνατά το όνομά σου. Ο ίδιος ο Χριστός έρχεται μέσα στο σώμα και την ψυχή σου.

47

Διαβάζουμε ιστορίες από τη Βίβλο

Η παραβολή του καλού Σαμαρείτη

... «Ένας άνθρωπος ταξίδευε από την Ιερουσαλήμ στην Ιεριχώ. Στο δρόμο συνάντησε ένα ληστή. Τον λήστεψε, παίρνοντάς του ό,τι είχε και δεν είχε, αφήνοντάς τον μισοπεθαμένο.

Μετά από λίγο πέρασε από εκεί ένας ιερέας του Ναού. Είδε τον πληγωμένο άνθρωπο αλλά τον προσπέρασε. Το ίδιο έκανε κι ένας Λευίτης του Ναού που έτυχε να περάσει από εκεί...

Τέλος πέρασε ένας άλλος άνθρωπος, καταγόμενος από τη Σαμάρεια. Μόλις τον είδε έτρεξε κοντά του. Γονάτισε και άλειψε τις πληγές με λάδι και κρασί. Κατόπιν τον ανέβασε πάνω στο γαϊδάρό του και τον έφερε σε ένα πανδοχείο κάνοντας ό,τι ήταν δυνατό για να τον βοηθήσει...

Λουκάς

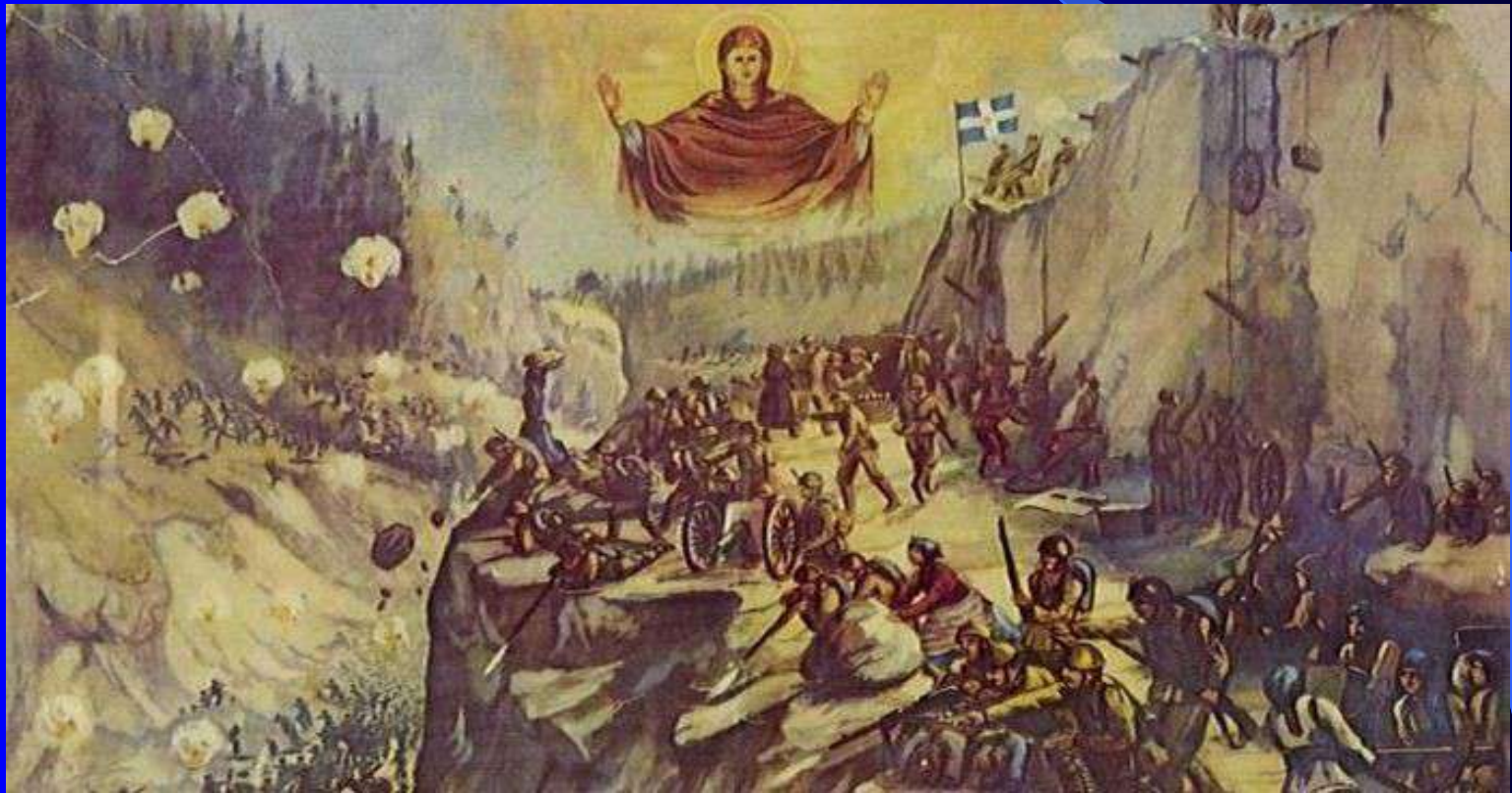
Μιλάω για το θυσιαστικό πνεύμα & τον ηρωισμό
των Αγίων τις ημέρες των εορτών
τους.

Στις Εθνικές εορτές: Μιλάμε για την εμφάνιση της Παναγίας στον πόλεμο του 1940

Περιγράφω αφηγήσεις στρατιωτών για την εμφάνισή της στο μέτωπο

Επισημαίνω την ιερότητα του αγώνα.
Πώς οι Έλληνες πολεμούσαν υπέρ Πίστewς
και Πατρίδος;

Μιλάω για την πίστη των αγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασης.

Διαβάζουμε ή ακούμε δηλώσεις των αγωνιστών, όπως ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

Συζητάμε «γιατί ο αγώνας έγινε για του Χριστού
την πίστη την αγία και της πατρίδας την
ελευθερία;»

Εξηγώ τη σημασία των λαβάρων της Επανάστασης

Εξηγώ τους συμβολισμούς των σημαιών του Αγώνα

Τα παραδείγματα του Χριστού, της Παναγίας,
των Αγίων, των Ηρώων μπορούν να αναφέρονται
καθημερινά!

